

Hilde Sandvik: Med hjertet i historien

Kjønnsperspektivet er viktig i all historie, mener historiker Hilde Sandvik. – Man må alltid stille spørsmålet: Gjaldt dette for kvinner også?

Historiker Hilde Sandvik i 2015., Foto: Susanne Dietrichson, Eier: Kilden

– Vil du lese den?

Hilde Sandvik, professor i historie ved Universitetet i Oslo, står foran sin rikholdige bokhylle på kontoret i Niels Treschows hus. Vi har nettopp snakket om hennes arbeid som underviser, som gjorde at hun i 2018 fikk prisen Årets underviser av Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo.

– Jeg er opptatt av at studentene skal lese originaltekster. De skal både ha noe å bryne seg på og noe som gir dem følelse av mestring, sier hun.

Sandvik leter etter Ludvig Holbergs *Zille Hans Dotters Gynaicologia eller Forsvars Skrift for Qvinde-Kiønnet*, som hun har brukt i undervisningen.

Prisen som årets underviser fra Studentparlamentet i 2018 ble blant annet begrunnet med Sandviks engasjement: «Studenter setter stor pris på undervisere som formidler sitt fagfelt til oss på en engasjerende måte, slik at vi forstår fagfeltet, samtidig som vi blir utfordret», [sier Susann Andora Biseth-Michelsen fra priskomiteén, til Uniforum.](#)

Engasjement er også et ord som går igjen når kollegene skal beskrive Sandvik: «Hun er den av mine kolleger som har det største engasjementet for historien», sier en og: «Hilde har et stort engasjement for studentene», sier en annen.

Med røtter i bygda

De første seks årene av sitt liv tilbrakte Hilde Sandvik i den lille grenda Sorperoa på Vinstra. Der bodde hun med foreldrene og søsteren i andre etasje på en gård. Foreldrene var lektorer på Landsgymnaset.

– Det fantes ikke barnehager og mor og far jobbet jo begge to, så vi ble passet av en dame som het Dagny Karlsen. Med henne gikk vi på besøk til gårdene i nærheten og hørte gamle folk fortelle historier. Verden var fantastisk.

Interessen for historie, litteratur og samfunn fikk Sandvik fra foreldre og besteforeldre.

– Det var fine impulser som ga meg et godt utgangspunkt for å reflektere over små og store ting rundt meg.

Senere flyttet familien til barnevennlige omgivelser på Tanum i Bærum.

– Her lærte jeg at det het blomst, ikke blome!

Sandvik smiler. Hun minnes særlig en lærerinne på barneskolen. Før påske trakk hun for gardinene i klasserommet og tente levende lys.

– Hun formidlet bibelhistorie med stor innlevelseskraft. Vi lå over pultene og strigråt da hun fortalte om Jesus og disiplenes siste natt i Getsemane før korsfestelsen.

Involverer studentene

Da Sandvik skulle over på videregående ble det Forsøksgym i Bærum.

– Jeg trengte å bestemme selv hva jeg skulle lære, forteller hun.

Et ønske Sandvik senere har praktisert fra den andre siden av bordet: hun er opptatt av å involvere studentene mest mulig i alle deler av undervisningen.

– Jeg lar studentene velge grunnbøkene selv og bestemme hva de vil holde innlegg om – ut fra deres egne interesseområder. Egenlæring er vesentlig, nysgjerrighet og engasjement må drive læringen. Da blir det interessant for de som hører på også. Det er viktig at studentene har forstått stoffet de legger fram.

Studentene får lese gode oversettelser, men også originalskrifter fra tiden de ble skrevet i.

– Studentene får blant annet lese gamle dommer og vitneforklaringer. Det er rart og annerledes og språkbarrierene kan være store, men det handler om å finne frem til tekster som kan bidra til å forstå samtiden.

I tillegg til Holbergs forsvarsskrift viser hun til Mary Wollenstonecrafts *Et forsvar for kvinnens rettigheter* og Rousseaus verk om barneoppdragelse.

– Rousseau skriver vakkert om guttene, men forferdelig om jentene.

Reiser i tid

Sandvik etterstreber å gi studentene en reise i tid:

– For eksempel hvis man skal forstå en tid hvor religion betyr mye, vil jeg vise dem hvordan religion gjennomsyrrer alle tekster – fra katekismen til politiske tekster, forklarer hun.

– Også hos Mary Wollenstonecraft, som viser til at det må være meningen at også kvinner skal bruke hjernen, når Skaperen har gitt oss slike evner.

Det er lett å se at Hilde Sandvik trives utendørs. En vindblåst frisyre og brune hender forteller om sykling, blomsterplanting og lange turer i fjellet. Sandvik liker også å ta med studentene ut, vekk fra universitetet.

– Vi drar til Riksarkivet og ser på gamle tingbøker og skriftprotokoller, og til Nasjonalbiblioteket hvor de får holde pamfletter fra 1500-tallet i hånda, forteller hun.

– Eller jeg tar dem med rundt i Oslo, for å få dem til å skjønne at hvis man kan historie får man et annet blikk på omgivelsene. Visste du for eksempel at Oslo hadde et tukthus og en

tvangsarbeidsanstalt som begge lå i Storgata? Tvangsarbeidsanstalten var i drift fram til 1915, men ble brukt helt fram til 1970-åra for å huse løsgjengere.

Sandvik har deltatt i et samarbeidsprosjekt instituttet har hatt med Oslo byarkiv om fattigdom i Oslo før og nå. Arkivene etter Fattigvesenet er tilgjengelig for studenter og forskere og lesesalsbrukere. [Noe er digitalisert, blant annet 220 000 personforhør av personer som søkte fattigstøtte.](#)

– Jeg har veiledet studenter med utgangspunkt i disse kildene. Et fint prosjekt som har bidratt til å sette fattigdom på dagsorden og resultert i noen spennende bachelor- og masteroppgaver i historie.

– Kvinnehistorie er allmenn historie

Sandvik ser ikke på kvinnehistorie som et eget fagfelt, men som et viktig område innenfor historiefaget.

– Kvinnehistorie er en del av den allmenne historien om folk flest og det er mange måter å undervise i dette temaet på, understreker hun.

– For eksempel gjennom familiehistorie og historien om demokratiets utvikling. Kjønnsperspektivet er viktig i all historie. Man må stille spørsmålet: Gjaldt dette for kvinner også, innenfor alle områder av historien.

Sandvik har vært medforfatter av boka *Med kjønnsperspektiver på norsk historie*. Boka viser hvordan kvinner har bidratt til å forme det norske samfunnet og hvordan historiske forandringer har virket inn på levekår og muligheter for både menn og kvinner.

– Ta for eksempel den gjennomsnittlige giftealderen i Norge på 1600-og 1700-tallet. Den var høy, ofte 26 år for kvinner og 28 for menn, forteller hun.

– De hadde vært ute i tjeneste fra konfirmasjonsalder, og var derfor voksne når de giftet seg. Dette må ha gjort noe med forholdet ektefolkene imellom og økt kvinnes innflytelse i husholdet.

Alvoret i kjønnsperspektivet

Sandvik er opptatt av å vekke interessen for kjønnsperspektiver også hos mannlige studenter.

– Farsmakten er et problem som har ført til undertrykkelse, ikke bare av kvinner, men også av menn, påpeker hun.

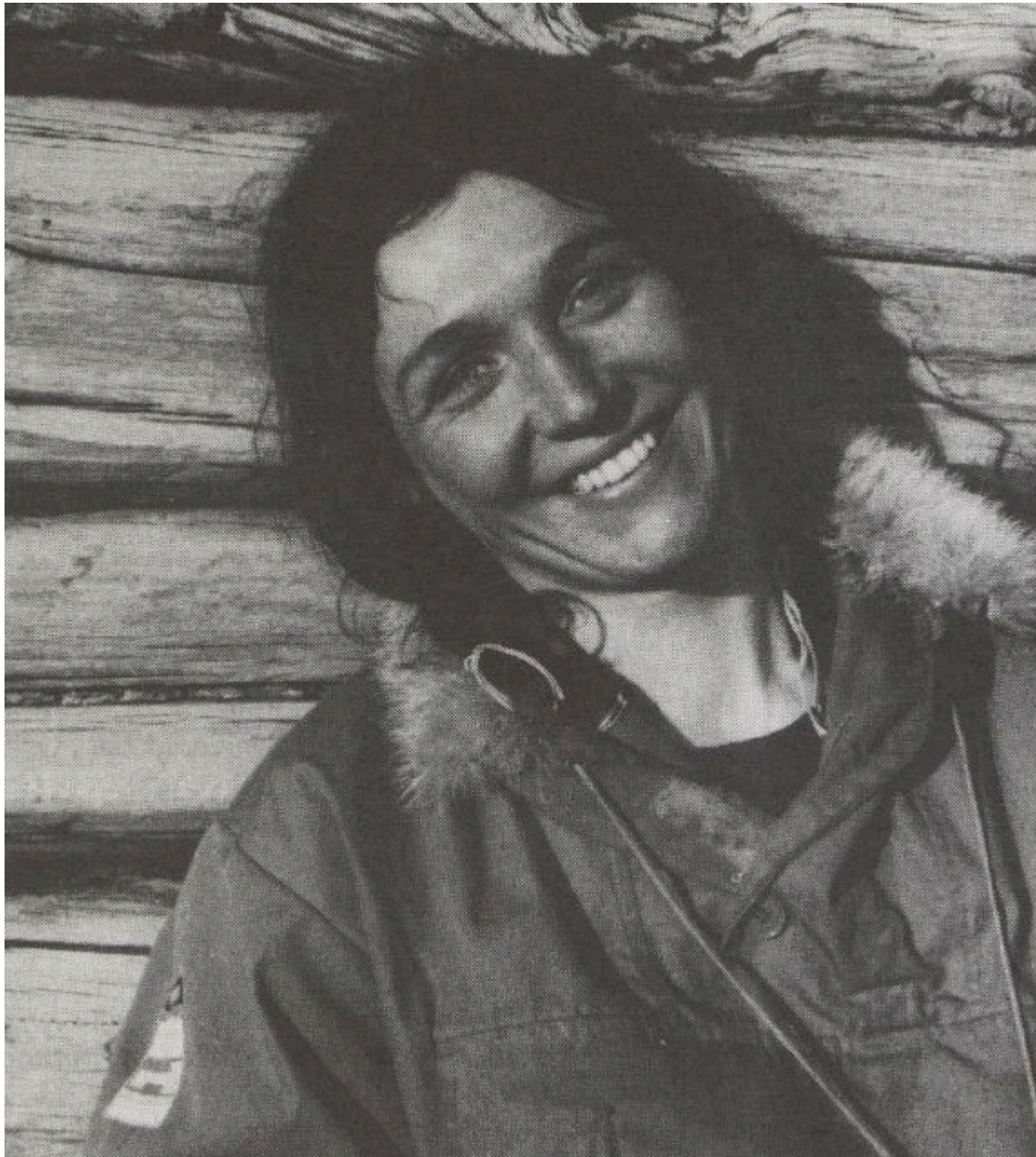
– Også menn har lidd under patriarkatets strenge grenser og lydighetskrav. Antallet menn som dør i krig viser frem for alt alvoret i kjønnsperspektivet, også når det gjelder statsmakt. På 1600-tallet døde en tredjedel av svenske menn i stormaktskrigene, ikke bare av trefningene, men like mye av alle sykdommene som herjet i leirene.

Sandvik tror ikke kvinnehistorie som historisk emne er truet, snarere tvert imot.

– Stadig flere studenter er opptatt av kvinnehistorie og kjønnsperspektiver på historie, mener hun.

Sandviks egen interesse for kvinnehistorie begynte på 1970-tallet. Hun var medlem av Sosialistisk Ungdom og opptatt av at kvinner skulle ha like rettigheter som menn innenfor alle samfunnsområder.

– Jeg var engasjert i at begge kjønn skulle ha lik rett til utdanning, og at dette skulle reflekteres på pensum, forteller hun.

Hilde Sandvik som hovedfagsstudent i historie på begynnelsen av 1980-tallet. Faksimile fra Materialisten 1-2 1985.

Interesse for rettsprotokoller

På hovedfag og doktoravhandling fikk hun professor [Sølvi Sogner](#) som inspirerende veileder.

– Sogner var en fantastisk veileder. Hun kunne alt! Hennes spesialfelt var historisk demografi, og på denne tiden var hun svært interessert i mentalitetshistorie og muligheten for å bruke rettsprotokoller som kilde.

I 2002 disputerte Sandvik på doktoravhandlingen *Kvinnens rettslige handleevne på 1600- og 1700-tallet*, med linjer fram til gifte kvinners myndighet i 1888. Her så hun blant annet nærmere på kvinners økonomiske råderett i ekteskapet i en historisk periode hvor mannens rett i fellesboet ble styrket.

– Mannens økonomiske makt over kvinnen i ekteskapet ble styrket ved at norsk lov ble underlagt dansk. Samtidig viser rettsprotokoller at kvinner i praksis hadde råderett i fellesboet.

Lovens bestemmelser om at ektemannen kunne fragå kontrakter kona hadde inngått, ble ikke brukt i praksis.

– Derimot viser rettsprotokollene at konene innfridde sine forpliktelser og betalte for varer de hadde tatt på kreditt, forteller Sandvik.

– Kreditt var jo helt nødvendig i dette samfunnet. Ektefellene hadde felles interesse i å opprettholde kredittverdigheten. Den ville gå tapt hvis ektemannen begynte å annullere konas kontrakter.

Hovedoppgaven «*Umyndige» kvinner i handel og håndverk. Kvinner i bynæringer i siste halvdel av 1700-tallet* (1985) skulle bli det første i en rekke arbeider om utviklingen av kvinners rettigheter i nyere norsk historie.

Sandvik har også forsket på lov og rettspraksis i tverrfaglige prosjekter, for eksempel i «Offentlighet og ytringsfrihet i Norden, 1815-1900», et samarbeidsprosjekt mellom juridisk, teologisk og humanistisk fakultet.

– Det er spennende å sammenligne lov og rettspraksis. Lovene er så lett tilgjengelige og blir nærliggende utgangspunkt for forskning. Rettsprotokollene er svært vanskelige å lese, men det er jo i disse vi finner ut hvordan lovene ble brukt, sier hun.

Utdanner lærere

En annen viktig side ved å undervise i historie som inspirerer Sandvik, er det at de utdanner lærere.

– Det er meningsfylt å videreføre kunnskap til lærere, kunnskap som i neste omgang kommer elevene i skolen til gode, sier Sandvik.

Som historiker er hun også opptatt av å sikre arkiver, både fysiske og digitale, for ettertiden.

– Det er viktig å sikre de arkivene vi allerede har. Og selv om vi trenger ressurser til det hurtigvoksende digitale materialet som strømmer inn til arkiver og biblioteker må vi ikke glemme å ta vare på det unike materialet fra fortida.

– Private arkiver er også viktige, understreker hun.

– For kvinnehistorie gjelder det både aktivister og forskere. Det er mange sentrale stemmer som er i ferd med pensjonerer seg, da er det viktig at arbeidet de etterlater seg blir allment tilgjengelig.

Sandvik må snart haste videre til neste møte. Hun drar frem noen ark fra en bunke papirer på bordet mellom oss.

– Her er Holberg-teksten!

Hun leser et par linjer høyt. Noen ord må oversettes.

– Her slår Holberg et slag for kvinners rett til utdanning. Den er ikke umiddelbart tilgjengelig for dagens lesere, men jeg tror at hvis studentene lærer å gjenkjenne humoren – at farens engstelse for at tørrfisk skal gå til spille, blir avgjørende for at Zille får studere – så forstår de også noe om tiden den ble skrevet i.

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Kildens nyhetsmagasin 14. august 2018, og ble redigert av Kilden i 2023.

Se også

- [Ida Blom: Pasjonert pioner](#)
- [Sølvi Sogner: Med hjertet hos hverdagsmenneskene](#)
- [«Der, hvor de ikke driver handel, selger de heller ikke sin sjarme»](#)

KVINNEHISTORIKERE

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.